

Forslag

til

Klitlov.

Fremsat den 26. februar 1960 af *landbrugsministeren*.

I. Fredede strækninger.

§ 1. Efter reglerne i denne lov undergives følgende arealer fredning:

a) strandbredden langs Skagerak og Vesterhavet i Hjørring, Thisted, Ringkøbing og Ribe amter samt på øen Rømø i Tønder amt,

b) klitstrækninger og hertil grænsende arealer inden for 100 meter regnet fra ovennævnte strandbredds inderste grænse,

c) klitstrækninger udover den foran nævnte afstand fra strandbredden i det omfang, hvori de ved lovens ikrafttræden er inddraget under fredning i henhold til lov nr. 163 af 11. maj 1935 § 1, stk. 1, 2. pkt.,

d) andre arealer, som ved lovens ikrafttræden er inddraget under fredning i henhold til den i § 20, stk. 2, omhandlede hidtidige lovgivning om sandflugtens dæmpning, samt

e) arealer, som i henhold til § 8 inddrages under fredning.

Stk. 2. Inden 2 år efter denne lovs ikrafttræden og derefter mindst hvert 10. år revideres de i henhold til stk. 1, litra b og c, fastsatte fredningsgrænser under hensyn til kystens tilbagerykning og til de ændringer, der måtte være sket i klitternes karakter og udstrækning, samt til mulighederne for sandflugts genopståen som følge af arealerens benyttelse, herunder bebyggelse eller forøget færdsel. Denne fredning kan dog aldrig udvides til at omfatte områder, der ligger mere end 500 meter fra strandbreddens inderste grænse.

§ 2. Landbrugsministeren kan bestemme, at reglerne i dette kapitel ikke skal komme til anvendelse på sådanne bestemt afgrænsede arealer, som inddrages under havneanlæg eller andre offentlige anlæg.

Stk. 2. Klitmyndighederne kan på begæring ophæve fredning efter § 1, stk. 1, litra d eller e, på et areal mod, at ejeren — eventuelt på nærmere fastsatte vilkår — overtager dæmpningen på egen bekostning efter reglerne i § 7.

§ 3. Grænserne for de i henhold til § 1, stk. 1, litra b-e, fredede arealer, bortset fra strandbredden, skal være afmærket på stedet.

Stk. 2. Fredning i henhold til denne lov noteres på vedkommende ejendoms blad i tingbogen.

§ 4. Klitmyndighederne foretager de nødvendige foranstaltninger til sandflugtens dæmpning på de fredede arealer.

§ 5. På fredede strækninger må der ikke opføres bygninger eller anbringes andre indretninger, der er bestemt til beboelse, udsalgssted eller lignende. Når særlige forhold taler derfor, kan klitmyndighederne meddele undtagelse herfra.

Stk. 2. Tilbygning til eller ombygning eller genopførelse af eksisterende bygninger eller indretninger af den i stk. 1 nævnte art må ikke finde sted uden samtykke fra klitmyndighederne.

Stk. 3. Bestemmelserne i stk. 1 og 2 finder ikke anvendelse på de for fiskeri-erhvervet nødvendige tørrepladser, ophalingsspil, pakhuse, redskabshuse, ishuse og faresignalstationer, medmindre de tillige benyttes til beboelse.

§ 6. På fredede strækninger er fjernelse eller beskadigelse af træer, planter eller indretninger som tjener til sandflugtens dæmpning, anbringelse af hegn eller andre afspærringer, græsning, afbrænding af hede, kvas eller lignende og kampering samt gravning,

der kan fremme sandflugt, forbudt. Reglen gælder ikke for arealer, der ved lovens ikrafttræden benyttes landbrugsmæssigt, og klitmyndighederne kan i øvrigt tillade afvigelse fra forbudet, når særlige forhold taler derfor.

Stk. 2. Klitmyndighederne kan tillade offentlig færdsel til fods og ophold på fredede strækninger og af hensyn til fare for sandflugt forbyde offentlig færdsel og ophold på disse strækninger.

Stk. 3. Endvidere kan klitmyndighederne af hensyn til fare for sandflugt fastsætte forbud eller indskrænkninger vedrørende arealernes benyttelse, herunder til jagt, privat færdsel m. m.

Stk. 4. Klitmyndighederne kan påbyde, at veje og stier på fredede strækninger nedlægges. På disse strækninger må nye veje eller stier ikke anlægges uden klitmyndighedernes tilladelse.

II. Andre sandflugtsstrækninger.

§ 7. Klitmyndighederne kan pålægge ejere af sandflugtsstrækninger, som ikke er fredet efter kapitel I, for egen regning at udføre de arbejder, som er nødvendige for at forhindre sandflugt, samt om fornødent give ejerne pålæg om indskrænkninger i brugen af arealet.

Stk. 2. Har ejeren forsømt rettidigt at udføre de ham pålagte arbejder, kan klitmyndighederne iværksætte de fornødne arbejder for ejerens regning. Omkostningerne herved kan inddrives ved udpantning.

§ 8. Hvis ejeren ikke opfylder de pålæg, som er givet til sandflugtens bekæmpelse, eller hvis ejeren efter meddelelsen af et sådant pålæg fremsætter begæring herom, kan klitmyndighederne inddrage arealet under fredning efter denne lov.

III. Erhvervelse af klitarealer m. v.

§ 9. Landbrugsministeren bemyndiges til inden for et på hvert års finanslov nærmere fastsat beløb at købe og til ved mageskifte at erhverve heder, klitter eller andre uopdyrkede jorder samt i øvrigt mellemiggende eller tilgrænsende mindre arealer inden for de i § 11, stk. 1, nævnte områder til beplantning med skov eller til indretning af kamperingspladser og lignende anlæg eller anden anvendelse som rekreative områder for befolkningen.

§ 10. Arealer, der ligger omgivet af eller udfylder indskæringer i de i henhold til § 9 eller tidligere af det offentlige til tilsvarende formål erhvervede arealer, kan landbrugsministeren om fornødent foranledige ekspropriert efter de i forordning af 5. marts 1845, jfr. lov nr. 6 af 10. januar 1928, foreskrevne regler.

IV. Klitmyndighederne.

§ 11. Klitdirektøren er overordnet klitmyndighed i Hjørring, Thisted, Ringkøbing og Ribe amter samt for øen Rømø.

Stk. 2. I de øvrige dele af landet er amtsrådene overordnet klitmyndighed.

Stk. 3. De overordnede klitmyndigheder fører det almindelige tilsyn med lovens overholdelse, udarbejder for hvert finansår overslag over de nødvendige dæmningsarbejder, jfr. § 4, og træffer afgørelser efter § 1, stk. 2, § 2, stk. 2, § 5, § 6, stk. 1 og 2, og § 8 samt udøver i øvrigt de beføjelser, som tilkommer sandflugtskommissionen efter § 13, stk. 2, vedrørende de under klitvæsenet eller vedkommende amts bestyrelse henlagte arealer.

Stk. 4. Amtsrådene foretager beskikkelse af overklitfogder udenfor de i stk. 1 nævnte områder.

§ 12. Overklitfogderne fører hver for sit område tilsyn med sandflugtsarealerne.

§ 13. For hver kommune, i hvilken der findes eller opstår sandflugtsstrækninger, nedsættes en sandflugtskommission bestående af overklitfogden, et medlem valgt af amtsrådet og et medlem valgt af kommunalbestyrelsen. De kommunale medlemmer af kommissionen vælges efter nyvalg til amtsråd og kommunalbestyrelser. Genvalg kan finde sted. Personer ansat under klitdirektoratet kan ikke vælges til kommunalt medlem af en sandflugtskommission.

Stk. 2. Sandflugtskommissionerne træffer afgørelse efter § 6, stk. 3 og 4, og § 7, påser, at der sker afmærkning og notering efter reglerne i § 3, afgiver indstilling med henblik på afgørelser efter § 1, stk. 2, § 2, stk. 2, § 4, § 5, § 6, stk. 1 og 2, og § 8, og bistår med udarbejdelsen af overslag efter § 11, stk. 3. I uopsættelige tilfælde kan overklitfogderne iværksætte de i § 7, stk. 2, nævnte arbejder.

§ 14. De af kommunalbestyrelserne til sandflugtskommissionerne valgte medlemmer fører hver i sin kommune stadigt tilsyn med sandflugtsarealerne og deres benyttelse samt drager omsorg for udførelsen af de arbejder, som er nødvendige til bekæmpelse af sandflugten.

Stk. 2. De kommunale medlemmer bistås herved af en eller flere af overklitfogden antagne klitfogder.

§ 15. Opstår der sandflugt i en kommune, hvori der ikke er nedsat en sandflugtskommission, har ejeren pligt til uopholdelig at underrette kommunalbestyrelsen, som skal undersøge forholdet og give indberetning til vedkommende overordnede klitmyndighed, jfr. § 11, stk. 1 og 2.

V. Almindelige bestemmelser.

§ 16. Landbrugsministeren fastsætter de nærmere regler om lovens gennemførelse.

Stk. 2. De af de overordnede klitmyndigheder truffene afgørelser kan indbringes for landbrugsministeren, jfr. dog stk. 3.

Stk. 3. De i § 1, stk. 2, § 6, stk. 4, og § 8 nævnte afgørelser kan alene indankes for vedkommende overlandvæsenkommission i overensstemmelse med lov nr. 213 af 31. marts 1949 om landvæsenstretter.

§ 17. Regler om vederlag m. v. til de af kommunalbestyrelserne valgte medlemmer af sandflugtskommissioner samt til klitfogder fastsættes af landbrugsministeren efter forhandling med finansministeren.

Stk. 2. Amtsrådene fastsætter og udreder vederlag m. v. for de af disse beskikkede overklitfogder og medlemmer af sandflugtskommissioner.

§ 18. Købesummer, erstatninger, omkostninger og anlægsudgifter m. v. i henhold til §§ 9 og 10 afholdes af statskassen og bevilges på de årlige finanslove. Samme regel gælder om udgifter, der udredes forskudsvis til de i § 7, stk. 2, nævnte arbejder.

Stk. 2. Udgifterne ved sandflugtskommissionernes virksomhed, bortset fra de i § 17, stk. 2, omhandlede ydelser, og udgifterne ved dæmpningsarbejder på de fredede arealer i det i § 11, stk. 1, anførte område afholdes forskudsvis af statskassen og bevilges på de årlige finanslove. Bortset fra

udgifter vedrørende de staten tilhørende arealer afholdes udgifterne endeligt med $\frac{2}{3}$ af statskassen, $\frac{1}{6}$ af vedkommende amtsfond og $\frac{1}{6}$ af vedkommende kommune.

Stk. 3. I de øvrige dele af landet afholder amtsfonden udgifterne ved sandflugtskommissionernes virksomhed og dæmpningsarbejder på fredede arealer. Af disse udgifter refunderes dog $\frac{1}{6}$ af vedkommende kommune.

§ 19. Med bøde straffes den, der

- 1) overtræder § 5, § 6, stk. 1, § 6, stk. 4, 2. pkt., § 15 eller et i medfør af § 6, stk. 2 eller 3, meddelt forbud,
- 2) undlader at efterkomme et påbud i henhold til § 6, stk. 4, eller et i medfør af § 7, stk. 1, meddelt pålæg om indskrænkninger i brugen af et areal,
- 3) forsætligt beskadiger eller fjerner fredningsmærker, der er anbragt i medfør af § 3, stk. 1.

Stk. 2. Er overtrædelsen begået af et aktieselskab, andelselskab eller lignende, kan der pålægges selskabet som sådant bødeansvar.

§ 20. Denne lov gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Stk. 2. Lov af 29. december 1857 angående sandflugtsstrækningers behandling m. m., lov af 29. marts 1867 angående sandflugtens dæmpning m. v., lov nr. 168 af 1. april 1921 om indførelse af lov af 29. marts 1867 om sandflugtens dæmpning m. v. samt af §§ 2-6 i lov af 29. december 1857 om sandflugtsstrækningers behandling i de sønderjydske landsdele, lov nr. 163 af 11. maj 1935 om tillæg til lov af 29. marts 1867 angående sandflugtens dæmpning m. v., lov nr. 707 af 31. december 1940 om tilplantning af heder, klitter og andre uopdyrkede arealer, § 1, stk. 4, 2. punktum, i lov nr. 145 af 28. april 1931 om jagten samt § 17, stk. 2, i lov nr. 107 af 31. marts 1953 om mark- og vejfred ophæves. Endvidere udgår i sidstnævnte lovs § 31, stk. 2, ordene „stk. 1“ og i samme paragrafs stk. 3 ordene „og § 17, stk. 2“.

Stk. 3. Arealer, der i medfør af § 1, stk. 2, i lov nr. 163 af 11. maj 1935 er undtaget fra fredning efter de dagældende regler, omfattes ikke af reglerne i nærværende lovs kapitel I, medmindre de inddrages under fredning efter § 8.

Bemærkninger til lovforslaget.

Lovforslaget er i overensstemmelse med det forslag, som er udarbejdet og enstemmigt tiltrådt af det ved landbrugsministeriets skrivelse af 23. august 1954 nedsatte udvalg vedrørende sandflugtslovgivningen og optaget i udvalgets betænkning af 8. januar 1960.

Den gældende klitlovgivning indeholdes i lov af 29. december 1857 angående sandflugtsstrækningers behandling m. m., lov af 29. marts 1867 angående sandflugtens dæmpning m. v., lov nr. 168 af 1. april 1921 om indførelse af de nævnte love i de sønderjydske landsdele samt i lov nr. 163 af 11. maj 1935 om tillæg til lov af 29. marts 1867 angående sandflugtens dæmpning m. m.

Det samlede areal af klitstrækninger, som ejes af private eller af andre offentlige institutioner end klitvæsenet, udgør ca. 36 500 ha, hvoraf ca. 6 500 ha er undergivet fredning efter 1935-loven og ca. 3 000 ha er fredet efter den tidligere lovgivning. Klitvæsenets arealer omfatter ca. 44 600 ha fordelt på ca. 8 800 ha produktiv skov og tjenestejord, ca. 18 500 ha værnskov, ca. 6 400 ha havklit, strandbred m. v. og ca. 10 900 ha anden klit, heder, moser og bevoksninger uden skovkarakter.

Kyststrækningen langs Jyllands vestkyst og på Fanø og Rømø er af en udstrækning på ca. 384 km. På ca. 152 km heraf ejes strandbredden af staten, nemlig ca. 102 km under landbrugsministeriet (klitvæsenet m. fl.), ca. 7 km under forsvarsministeriet og ca. 43 km under ministeriet for offentlige arbejder (vandbygningsvæsenet).

Lovforslaget tager sigte på at føre den anførte delvis ret gamle lovgivning a jour med de i tidens løb indvundne erfaringer og navnlig med udviklingen og lovgivningen i tiden efter gennemførelsen af tillægsloven af 1935 samt i forbindelse med en forenkling af de ret uoverskuelige lovbestemmelser at samle reglerne om bekæmpelse af sandflugt og om klitvæsenet i en enkelt lov.

Ved rigsdagens behandling af tillægsloven af 1935 blev der særlig peget på, at den forøgede bebyggelse bevirker en ganske ureguleret færdsel ikke alene på strandbredden, som almenheden fra gammel tid har benyttet til færdsel, men også, navnlig af fodgængere, i de til strandbredden stødende klitter, hvorved beplantningen på disse udsattes for beskadigelser, således at der opstår fare for ny sandflugt. Ved loven blev der derfor sikret sandflugtsvæsenet mulighed for for Vestkystens vedkommende at regulere bebyggelsen og færdslen på strandbredden og de klitter, der ligger nærmest denne, og senere

er der ved lov nr. 140 af 7. maj 1937 om naturfredning indført forbud mod bebyggelse på de øvrige strandbredder i landet og på nærmere angivne områder ved disse strande.

Der er herved skabt mulighed for, at sandflugts- og naturfredningsmyndighederne kan foretage en effektiv regulering af bebyggelsen på strandbredden og dennes nærmeste arealer. I naturfredningslovens bestemmelser er der senest ved lov nr. 90 af 21. marts 1959 foretaget visse ændringer for at muliggøre et mere intensivt planlægningsarbejde bl. a. for at dæmme op mod en overhåndtagende sommerhusbebyggelse på naturskønne steder. Disse bestemmelser kan også bringes i anvendelse på strækninger langs den efter sandflugtslovgivningen fredede strandbred på Vestkysten, men disse er ikke omfattet af den efter naturfredningslovens § 25, stk. 1, gældende generelle 100 meter-grænse for bebyggelse.

Til kapitel I. Fredede strækninger.

I dette kapitel er samlet de almindelige regler om afgrænsningen af de fredede arealer, om ændringer heri, om sandflugtens dæmpning på de fredede arealer samt om benyttelse af disse.

Efter lov nr. 163 af 11. maj 1935 om tillæg til lov af 29. marts 1867 angående sandflugtens dæmpning m. m. omfatter de af hensyn til sandflugten fredede strækninger følgende områder:

- 1) strandbredden langs Skagerak og Vesterhavet i Hjørring, Thisted, Ringkøbing og Ribe amter samt på øen Rømø i Tønder amt,
- 2) den langs med den nævnte strandbred løbende havklit (den yderste klitrække eller ved uregelmæssige klitdannelse den til strandbredden stødende klitstrækning), dog aldrig over 500 meter fra strandbreddens inderste side,
- 3) områder uden for de under 1) og 2) nævnte, der af sandflugtskommissionerne med hjemmel i loven af 29. marts 1867 er indtaget til fredning og ikke senere påny overleveret ejeren.

De herefter fredede arealer er — bortset fra strandbredden — afmærket på stedet, ligesom der i sin tid er givet de pågældende ejere særskilt meddelelse om fredningen.

De kyststrækninger, der er undergivet offentlig fredning i henhold til lov af 11. maj 1935, blev ved § 25, stk. 4, i den senere gennemførte lov nr. 140 af 7. maj 1937 om naturfredning undtaget fra den i samme paragrafs stk. 1 omhandlede strandfredning, hvorefter der på de for græs vækst blottede

strandbredder og på områder, der ligger inden for en afstand af indtil 100 meter fra disse eller, hvor en sådan strandbred ikke findes, fra daglig højvandslinie, ikke må opføres bygninger eller anbringes andre til beboelse, udsalgssted eller lignende bestemte indretninger. Hvor en ved sidstnævnte lovs ikrafttræden eksisterende offentlig vej fører langs strandbredden inden for nævnte afstand, gælder reglen dog kun arealet på strandsiden af vejen.

Som følge af undtagelsesbestemmelsen i naturfredningslovens § 25, stk. 4, er der ikke fastsat byggelinie langs Jyllands vestkyst. Hvor det klitfredede område er under 100 meter bredt, er der således mulighed for bebyggelse nærmere strandbredden end 100 meter i modsætning til, hvad der er tilfældet langs landets øvrige kyster. Strækninger, hvor klitfredningen er under 100 meter, omfatter dels strandbredden tilgrænsende arealer, som på grund af strandmaterialet og arealernes jordbundsforhold ikke frembyder fare for sandflugt, herunder navnlig strækninger ved Bovbjerg, Lønstrup og Blåvand, dels klitarealer, der ikke blev medtaget ved fastsættelsen af fredningsgrænsen efter lov af 11. maj 1935 på grund af eksisterende bebyggelse med sommerhuse m. m. helt ud til strandbredden, således navnlig ved Gl. Skagen, Blokhuse, Henne og på Fanø, og endelig er fredningen visse steder kun gennemført i en mindre bredde end 100 meter fra strandbredden som følge af den sammenhængende havklits ringe udstrækning, således på strækninger i flere kommuner i Hjørring amt som Skallerup-Vennebjerg, Rubjerg-Mårup og Horne-Asdal, uanset at også de bag havklitten liggende arealer på nogle af disse strækninger er klit.

Selvom den tiltagende bebyggelse kunne gøre det ønskeligt også for alle arealer langs Vestkysten at holde bebyggelsen fjernet mindst lige så langt fra strandbredden som i landets andre egne, har man dog ment, at klitlovgivningen alene bør angå klitstrækninger og dertil knyttede arealer, således at der på strækninger, hvor der ikke findes klitdannelser inden for 100 meter fra strandbredden, alene kan gennemføres fredning for bebyggelse m. v. efter reglerne i naturfredningslovgivningen.

Til § 1.

Af reglerne i lovforslagets § 1 om fredningens udstrækning svarer *stk. 1, litra a*, ganske til § 1, stk. 1, 1. pkt., i lov af 11. maj 1935, medens *stk. 1, litra d*, omfatter de sandflugtsarealer, som ved lovens ikrafttræden er fredet efter reglerne i loven af 29. marts 1867 og ikke er blevet inddraget under fredningen efter § 1 i tillægsloven af 11. maj 1935, og *stk. 1, litra e*, omfatter sandflugtsarealer, som

efter lovens ikrafttræden inddrages under fredning på grund af ejerens forsømmelighed eller efter hans begæring, jfr. lovforslagets § 8 og 1867-lovens § 10, 2. stk., og § 13 samt tildels § 9.

De foreslåede bestemmelser i § 1, *litra b og c*, samt *stk. 2*, træder i stedet for § 1, stk. 1, 2.-3. pkt., i loven af 11. maj 1935. Ligesom de nugældende regler omfatter forslaget de langs strandbredden beliggende klitarealer i en bredde af højst 500 meter og udgangspunktet ved fredningens fastsættelse er den i henhold til nævnte lovs § 1, stk. 1, for hvert enkelt areal afsatte, konkrete fredningslinie; men forslaget adskiller sig fra de gældende regler på følgende væsentlige punkter:

1) Medens bestemmelsen i § 1, stk. 1, 2. pkt., i loven af 11. maj 1935 omfatter havklit, der betegnes som den yderste klitrække eller ved uregelmæssige klitdannelser den til strandbredden stødende klitstrækning, betegner forslaget de hørhørende arealer som „klitstrækninger“, hvorved forudsættes, at disse også omfatter klitdannelser, der ikke umiddelbart grænser til strandbredden eller en denne tilstødende yderste klitrække, samt lavninger, der er omgivet af klit eller ligger mellem klitterne og stranden. Den således foreslåede udvidelse må ses i sammenhæng med den hidtidige udvikling inden for sandflugtslovgivningen. Den indgriben i ejendomsforholdene, som foretoges ved lovene af 29. december 1857 og 29. marts 1867 samt de tidligere for dette område givne love og anordninger, begrundedes særligt ved den sandflugt eller fare for sandflugt, der kunne opstå ved naturkræfternes spil eller den særlige benyttelse, den stedlige befolkning gjorde af disse arealer, navnlig ved græsning af får på de udsatte strækninger. Bestemmelserne kunne derfor indskrænkes til at angå enkeltstrækninger. De siden foretagne dæmpningsarbejder og tilplantninger af klitter har i væsentlig grad nedsat faren for sandflugt af disse årsager, men i stedet har offentlighedens færden, bebyggelse og anden stigende benyttelse af klitarealerne skabt andre problemer stigende med motoriseringens udbredelse, hvilket begrundede de ved loven af 11. maj 1935 fastsatte generelle, forebyggende fredningsforanstaltninger på den stranden nærmestliggende klit med understregning af *varetagelse også af rekreative hensyn på de af sandflugtsmæssige hensyn fredede arealer*.

Siden 1935 har den fortsatte stigning i motor-kørslen og turismen samt i behovet for sommerhusbyggeri, kampering og andet friluftsliv, som er yderligere intensiveret ved ferielovgivning, er

F. t. klitlov.

medført en øget risiko for sandflugt og behov for dæmpning og for regulering med hensyn til bebyggelse og andre foranstaltninger, som kan forøge faren for sandflugt. I denne henseende vil det være af væsentlig betydning, at en sammenhængende yderste klitrække ikke kan afskære fredningens udstrækning til bagved liggende klitarealer, således som det er tilfældet efter den gældende regel i § 1, 1. stk., 2. pkt., i lov af 11. maj 1935. Det må derfor anses for ønskeligt, at der i tilfælde af sidstnævnte art åbnes en tilsvarende adgang som den for uregelmæssige klitdannelse efter den nævnte regel gældende til at give fredningen en bredere udstrækning i klitområdet, når der foreligger væsentligt behov for forebyggelse af sandflugt som følge af færdsels fortsatte intensivning, sommerhusbyggeri o. s. v. og uanset, om sandflugtsskade endnu ikke foreligger eller er umiddelbart truende.

- 2) Den efter loven af 11. maj 1935 fastsatte fredningslinie, der blev afmærket med pæle med passende mellemrum i terrænet, er i enkelte tilfælde revideret, hvor ganske særlige forhold har talt derfor, f. eks. ved en større, stabil tilbagerykning af kystlinien; men i øvrigt er der ikke siden fastlæggelsen foretaget ændringer heri.

Kystliniens forskydning gennem årene samt den ovennævnte udvikling med hensyn til byggeri og offentlighedens øgede færdsel m. v. har imidlertid bevirket sådanne ændringer i forholdene på og ved de i sin tid fredede strækninger, at det skønnes betimeligt at gennemføre en revision af fredningsgrænsen og derefter følge udviklingen ved periodiske revisioner. Det foreslås derfor i *stk. 2*, at en revision af fredningsgrænsen gennemføres inden 2 år efter lovens ikrafttræden og derefter mindst hvert 10. år, ligesom det i bestemmelsen fastsættes, efter hvilke retningslinier en sådan revision skal gennemføres, nemlig under hensyntagen dels til de ændringer, der måtte være sket i kystlinien og i klitternes karakter og udstrækning, dels til mulighederne for sandflugts genopståen som følge af arealernes benyttelse, herunder bebyggelse eller forøget færdsel. Den gældende fredningslinie må være udgangspunktet for revisionen, og inddragelse af yderligere klitarealer under fredningen — bortset fra ændringer, som følger af den i *stk. 1, litra b*, foreslåede minimumsbredde af de fredede arealer på 100 meter, jfr. nedenfor under 3) — må bero enten på kystens tilbagerykning eller på en konkret bedømmelse af de sandflugtsmæssige forhold,

hvilke spørgsmål efter lovforslagets §§ 11, 13 og 16 afgøres af klitdirektøren efter indstilling af vedkommende sandflugtskommission og under appel til vedkommende overlandvæsenkommission, og fredningen kan aldrig udvides til at omfatte områder, der ligger mere end 500 meter fra strandbreddens inderste grænse.

- 3) I *stk. 1, litra b*, foreslås i modsætning til den gældende lovgivning fastsat en mindstebredde for fredningen af de strandbredden tilgrænsende klitstrækninger, hvorefter disse skal undergives en fredning, der strækker sig mindst 100 meter ind i landet, uanset om der på den pågældende strækning findes en sammenhængende yderste klitrække af mindre bredde, jfr. § 1, 1. stk., 2. pkt., i lov af 11. maj 1935. Dette vil som anført foran under 1) medføre en udvidelse af fredningen på enkelte klitstrækninger. Under fredningen efter denne bestemmelse foreslås også inddraget arealer af anden karakter, der er beliggende inden for 100 meter fra strandbredden. På sådanne strækninger vil bl. a. opførelse af sommerhuse og anden bebyggelse i umiddelbar nærhed af de relativt mindre klitdannelse ved den deraf følgende uro og færdsel på og ved disse medføre en betydelig fare for sandflugtens genopståen. En fredning af disse strækninger i samme bredde som på landets øvrige kyststrækninger må derfor anses for rimelig. Oftest vil disse arealer med hensyn til jordbundsforhold og bevoksning være af en sådan karakter, at de ikke kan udnyttes til landbrug, men de landbrugsmæssigt drevne arealer, som ved lovbestemmelsen måtte blive inddraget under fredning, vil fortsat kunne udnyttes landbrugsmæssigt, idet de arealer, som ved lovens ikrafttræden benyttes på denne måde, ikke omfattes af rådighedsindskrænkningerne efter forslaget § 6, *stk. 1*, jfr. bemærkningerne nedenfor til nævnte bestemmelse.
- 4) Den i § 1, *stk. 1*, sidste pkt., i lov af 11. maj 1935 fastsatte særlige bestemmelse om fredning — indtil 100 meter fra strandbreddens inderste side — af græs-, lyngsletter eller lignende, som har en bredde af mindst 20 meter og gennembrøder havklitten helt ud til strandbredden, er ikke optaget i lovforslaget, idet sådanne arealer forudsættes normalt omfattet af fredningen efter *stk. 1, litra b*. Sådanne arealer er dog også undtaget fra de i forslaget § 6, *stk. 1*, omhandlede rådighedsindskrænkninger, såfremt de ved lovens ikrafttræden benyttes landbrugsmæssigt. Er arealerne af væsentlig udstrækning og af en sådan beskaffenhed, at de findes egnede til land-

brugsmæssig dyrkning eller lignende udnyttelse, kan de eventuelt ved revision, jfr. *stk. 2*, fritages for fredning.

Til § 2.

Den foreslåede bestemmelse i *stk. 1* svarer til reglen i § 1, *stk. 2*, i lov af 11. maj 1935. Ved afmærkningen af fredningslinien efter lovens gennemførelse blev bestående havneanlæg o. lign. holdt uden for fredningen, og reglen har ikke siden været benyttet. De hidtil givne fritagelser — også for så vidt angår de i henhold til nævnte regel meddelte undtagelser for arealer, som naturligt hørte til en allerede eksisterende bymæssig bebyggelse — opretholdes ved forslaget § 20, *stk. 3*.

Bestemmelsen i *stk. 2* svarer til de i § 3, nr. 2, og § 9 i lov af 29. marts 1867 anførte regler om udlevering af arealer til dæmpning på ejerens bekostning, således som disse regler er ændret ved § 4 i lov af 11. maj 1935.

Til § 3.

Den endelige fredningslinie efter loven af 11. maj 1935 er indtegnet på generalstabskort, der beror hos klitdirektoratet og sandflugtskommissionerne, og er i henhold til § 3, nr. 3, i loven af 29. marts 1867 afmærket i marken med doler og pæle med passende mellemrum, særligt således at grænsen i områder, hvor der foregår bebyggelse med sommerhuse o. lign., så vidt muligt har kunnet konstateres uden omfattende undersøgelse.

I paragraffens *stk. 1* foreslås for klitstrækningers vedkommende kravet om afmærkning i marken opretholdt. Medens det ikke findes nødvendigt at foranledige fredningslinien indtegnet på matrikelkortene, foreslås det i *stk. 2* at lade notat om fredningen indføre på ejendommenes blade i tingbogen, særligt af hensyn til købere af ejendomme, der gennem tingbogens oplysning bliver opfordret til hos klitmyndighederne eller ved undersøgelse på stedet at skaffe sig klarhed over fredningens udstrækning.

Til § 4.

Denne bestemmelse i forbindelse med forslaget § 14, *stk. 1*, træder i stedet for § 8, 1. pkt., i loven af 29. marts 1867, hvis første led er bortfaldet ved lov nr. 229 af 20. december 1929 om ordning og delvis ophævelse af det kommunale pligtarbejde.

Til § 5.

Paragraffens *stk. 1* svarer til de forbudsbestemmelser vedrørende byggeri m. v., der er indeholdt i § 17, sidste pkt., i loven af 29. marts 1867, således som disse er ændret ved § 3, *stk. 2*, i loven af 11. maj 1935. Disse regler har hidtil været administreret

således, at bygninger m. v., der forefandtes inden for fredningslinien ved stadfæstelsen af loven af 11. maj 1935, ikke er krævet fjernet, medens det ikke er anset for tilladt at foretage tilbygning til eller ombygning af dem, ligesom genopførelse f. eks. efter brand er anset for forbudt. Denne praksis foreslås lovfæstet ved paragraffens *stk. 2*.

Da forbudet må gennemføres af hensyn til den fare, enhver hindring i terrænet og særligt den med bygninger forbundne færdsel indebærer for opståen af sandflugt, er det ikke fundet muligt at foreslå undtagelsesbestemmelsen i *stk. 3* udvidet til også at omfatte de i naturfredningslovens § 25 undtagne bygninger m. v. til landbrugs- og skovbrugserhvervet.

På de hidtil fredede arealer må der i ganske særlig grad lægges vægt på at bevare den nuværende naturtilstand, således at der fremtidig — ligesom i hidtidig praksis — kun under ganske særlige omstændigheder tillades opførelse af bygninger m. v. og da kun, hvor det tjener rekreative formål for en større offentlighed, såsom sanitære anlæg ved opholdsarealer, kamperingspladser og eksisterende hoteller, ligesom der bør være mulighed for at imødekomme rimeligt begrundede ønsker om udvidelse af hoteller, restaurationer og kiosker ved badestrande.

Da den begrænsede udvidelse af de fredede områder, der sker ved reglen i forslaget § 1, *stk. 1, litra b*, som anført ovenfor må anses for nødvendig, fordi bebyggelse af disse områder medfører en betydelig fare for sandflugts genopståen, bør dispensation fra byggeforbudet for disse områders vedkommende i almindelighed kun gives i samme tilfælde som på de hidtil fredede arealer.

Såfremt klitmyndighederne herefter meddeler undtagelse fra byggeforbudet, må dispensationen om fornødent kunne gøres betinget af bygningernes fortsatte anvendelse til det pågældende formål, en rimelig vedligeholdelsestilstand, opretholdelse af vejadgang o. lign., hvilke betingelser normalt bør sikres ved tinglysning.

Til § 6.

Denne paragrafs *stk. 1* afløser de tilsvarende bestemmelser i henholdsvis § 3, *stk. 2*, i lov af 11. maj 1935 (forbud mod anbringelse af hegn m. v. og kampering) og § 17 i lov af 29. marts 1867 (forbud mod fjernelse af træer og planter, afbrænding af hede m. v.).

Disse forbud bør også gælde for arealer, der i henhold til lovforslaget § 1, *stk. 1, litra b*, inddrages under fredning, men som ikke er egentlige klitstrækninger; men en undtagelse foreslås dog indført for så vidt angår de arealer, der ved lovens ikrafttræden udnyttes landbrugsmæssigt, således at

der i tilfælde af fare for sandflugt fra sådanne arealer af klitmyndighederne må træffes særlige foranstaltninger i henhold til *stk. 3*.

I *stk. 2* foreslås der givet klitmyndighederne udtrykkelig hjemmel til på fredede klitstrækninger at tillade offentlig færdsel til fods og ophold eller af hensyn til fare for sandflugt at forbyde offentlig færdsel og ophold. Sådanne tilladelser og forbud er hidtil givet med hjemmel i § 18, 2. pkt., i lov af 29. marts 1867, hvorefter det offentlige for arealer, hvor dæmpningen besørages af det offentlige, indtræder i ejerens sted, jfr. § 17, stk. 2, og § 31 i lov nr. 107 af 31. marts 1953 om mark- og vejfred, hvorefter færdsel i fredklit, hvor det ved opslag er tilkendegivet, at færdsel er forbudt, straffes med bøde og i modsætning til anden uberettiget færdsel over anden mands grund er undergivet offentlig påtale. Da ejerne af klitstrækninger ofte ikke er klar over ejendomsgrænserne og normalt ikke selv har nogen interesse i at forbyde offentlig færdsel og ophold, har man ment at burde opretholde denne adgang for klitmyndighederne til at regulere færdselen for at fordele de skader, der ved offentlighedens adgang kan ske på de dæmpede klitter, over forskellige områder. Man må anse det for samfundsmæssigt rigtigt og rimeligt, at offentligheden i almindelighed som hidtil har adgang til de fredede arealer, men af sandflugtsmæssige hensyn må denne adgang indskrænkes til færdsel til fods og ophold, medens færdsel med køretøj og langvarigt ophold, jfr. bestemmelsen i *stk. 1* om kampering, ikke kan tillades.

Medens *stk. 2* angår offentlighedens adgang til klitarealer, kan klitmyndighederne efter forslaget *stk. 3* fastsætte forbud eller indskrænkninger i ejerens benyttelse af arealerne, hvis dette måtte være nødvendigt af hensyn til fare for sandflugt. Da sådan fare ofte kan være til stede i et længere tidsrum, nævnes særligt, at der kan blive tale om helt eller delvis forbud mod benyttelse af arealet til jagt og til privat færdsel, hvorunder falder f. eks. også automobilkørsel til lovligt opførte bygninger. Hjemmelen til disse foranstaltninger har hidtil måttet søges i den foran anførte regel i § 18, 2. pkt., i lov af 29. marts 1867 om det offentliges råden i ejerens sted, men det er dog ikke fundet nødvendigt at opretholde den heri særligt anførte ret for det offentlige til at disponere over jagtretten på klitlodderne, således at den ved § 3, stk. 1, i lov af 11. maj 1935 indførte ret for ejerne af de ved sidstnævnte lov fredede strækninger til at disponere over jagtretten, bortset fra indskrænkninger af hensyn til dæmpningsarbejder, foreslås gennemført for alle fredede klitarealer.

Bestemmelsen i *stk. 4*, hvorefter klitmyndig-

hederne fastsætter hvilke veje og stier, der må findes på de fredede klitstrækninger, svarer til § 3, nr. 4, i lov af 29. marts 1867, og reglen foreslås opretholdt under hensyn til den foran nævnte nødvendighed af klitmyndighedernes regulering af den offentlige færdsel i klitterne. Sandflugtskommissionernes skøn i denne henseende kan ifølge forslaget § 16, *stk. 3*, alene indankes for en overlandvæsenskommission.

Til kapitel II. Andre sandflugtsstrækninger.

Reglerne i dette kapitel tjener til afløsning af samtlige i den hidtidige lovgivning indeholdte bestemmelser om tilsyn med arealer, som er overladt til ejerens egen forebyggelse eller bekæmpelse af sandflugt.

Til § 7.

Bestemmelsen i *stk. 1* svarer til § 3, nr. 5, jfr. § 10, stk. 1, 3. pkt., i lov af 29. marts 1867; dog har man ment det nødvendigt også for disse arealers vedkommende at give klitmyndighederne hjemmel til om fornødent at give ejerne pålæg om indskrænkninger i arealets brug.

Stk. 2 svarer til nævnte § 10, stk. 1, næstsidste og sidste pkt., i lov af 29. marts 1867.

Til § 8.

Ved denne bestemmelse lempes de hidtidige regler i § 10, stk. 2, i lov af 29. marts 1867 om det offentliges overtagelse af sandflugtsdæmpning på et ikke-fredet areal i tilfælde af ejerens forsømmelighed med udførelsen af de ham pålagte arbejder, idet man har fundet det forsvarligt at se bort fra, at sandflugten skal være opstået uden ejerens skyld.

De overordnede klitmyndigheders afgørelser af spørgsmål om inddragelse af arealer under fredning i henhold til den heromhandlede paragraf kan ifølge forslaget § 16, *stk. 3*, indankes for vedkommende overlandvæsenskommission.

Til kapitel III. Erhvervelse af klitarealer m. v.

I 1815 og 1816 påbegyndtes efter rentekammerets ordre anlæg af 5 klitplantager i Thisted amt til sandflugtens dæmpning. Arbejdet udførtes som pligtarbejde af klitsognene og hjælpesogne indtil 3 mil ind i landet, men plantningerne lykkedes ikke og blev efterhånden opgivet. Tanken om klitplantager kom dog på ny frem i forbindelse med rigsdagens behandling af sandflugtsloven af 26. marts 1852, og forsøgene blev derpå genoptaget på typiske arealer af klitter i de vestjyske amter.

Ved loven af 29. december 1857 gaves der hjemmel til at ekspropriere arealer i klitterne til beplantning, ligesom loven bestemte, at udgifterne hertil skulle afholdes af staten med $\frac{7}{10}$ og af amtet med $\frac{3}{10}$. Ved § 12 i lov af 29. marts 1867 bestemtes, at samtlige til træplantning indtagne arealer skulle overgå til statens ejendom, hvorefter fremtidige udgifter til erhvervelse, beplantning m. v. udelukkende skulle afholdes af statskassen, ligesom der blev givet hjemmel for statens erhvervelse ikke blot af egentlige sandflugtsstrækninger, men også af andre tilgrænsende arealer. I sidstnævnte lovs § 15, der angår forholdene i amterne uden for Vestkysten, blev der givet amtsrådene en tilsvarende ret til ekspropriation af sandflugtsarealer m. v.

Denne mulighed for ekspropriation er imidlertid ikke benyttet i de sidste 30 år, idet der sædvanligvis har foreligget tilstrækkelige frivillige tilbud om overdragelse af klitarealer m. v. til staten. Det samme gælder om ekspropriationsreglerne i lov nr. 707 af 31. december 1940 om tilplantning af heder, klitter og andre uopdyrkede arealer.

Før nævnte lov af 1940 ejede staten i alt 37 695 ha, henlagt under klitvæsenet, hvoraf ca. 7 600 ha er bevokset med produktiv skov og ca. 13 000 ha med værnsskov.

I henhold til loven af 1940 er af klitdirektoratet indkøbt i alt 1 367 ha til en samlet pris af 209 535 kr., og klitdirektoratet har siden erhvervet ca. 3 294 ha til en pris af 854 048 kr. i henhold til særlige bevillinger på de årlige finanslove. En del af disse og tidligere erhvervede arealer er anvendt til indretning af kamperingspladser og lignende anlæg eller til rekreative områder for befolkningen, idet det som foran nævnt er formålstjenligt, at offentlighedens færdsel og ophold fortrinsvis samles på egnede steder under en vis kontrol, hvilket foruden at tilgodese sandflugtsmæssige hensyn også kan bidrage til en vis beskyttelse af plantagerne mod overlast.

Til § 9.

Da det er af betydning fortsat at kunne erhverve eller mageskifte arealer, navnlig til arrondering af de nuværende ejendomsgrænser og sikring af arealer til offentlighedens brug, foreslås det, at landbrugsministeren bemyndiges til at erhverve sådanne arealer til klitvæsenet ved køb eller mageskifte, og at der stilles en mindre, årlig bevilling på finansloven til rådighed til køb af arealer. Årlige rådighedsbeløb på 10 000—15 000 kr. på finanslovene må anses for tilstrækkelige til dækning af behovet for mindre arronderings- og suppleringskøb, idet det forudsættes, at eventuelle større, samlede arealerhvervelser ligesom hidtil kun gennemføres efter

indhentet tilslutning fra bevillingsmyndighederne og med særskilt bevilling ved tillægsbevillingslov.

Til § 10.

Medens de tidligere gældende almindelige ekspropriationsbestemmelser foreslås ophævet, jfr. lovforslagets § 20, stk. 2, har man ment det nødvendigt at fastslå, at arealer dog kan erhverves ved ekspropriation, hvor særlig afgørende arronderingsmæssige hensyn gør sig gældende, nemlig hvor arealerne ligger omgivet af eller udfylder indskæringer i tidligere til lignende formål erhvervede arealer.

Ekspropriationerne foreslås foretaget af de almindelige ekspropriationskommissioner efter landbrugsministeriets begæring og ikke som hidtil af sandflugtskommissionerne.

Til kapitel IV. Klitmyndighederne.

Efter loven af 29. marts 1867, jfr. §§ 1 og 4 i loven af 11. maj 1935, er fordelingen af forretningerne vedrørende sandflugtslovgivningens håndhævelse i de 4 vestjyske amter og på Rømø således:

A.

Landbrugsministeren træffer afgørelse i følgende spørgsmål:

- 1) Størrelsen af de af sandflugtskommissionerne udarbejdede overslag over de for bestemte arbejder beregnede udgifter, for så vidt der ikke har kunnet opnås enighed herom mellem sandflugtskommissionen og klitdirektøren, og kommissionen forlanger spørgsmålet afgjort af ministeren, jfr. § 2, 2. pkt., i loven af 29. marts 1867.
- 2) Køb af arealer til beplantning med træer, jfr. § 2, 4. pkt., i loven af 29. marts 1867.
- 3) Fastsættelse af fredningslinier efter § 1 i loven af 11. maj 1935, herunder også undtagelse for så vidt angår ikke tidligere fredet havklit, der gennembrydes af græs-, lyngsletter eller lignende af mindst 20 meters bredde.
- 4) Undtagelse fra fredning for havneanlæg eller arealer, som naturligt henhører til en allerede eksisterende bymæssig bebyggelse, jfr. § 1, stk. 2, i loven af 11. maj 1935.
- 5) Undtagelse fra forbudet mod bebyggelse m. v. i de i henhold til loven af 11. maj 1935 fredede strækninger i tilfælde, hvor klitdirektøren har nægtet en ansøgt tilladelse, jfr. nævnte lovs § 3, stk. 2.

Regler om udnævnelse og aflønning af klitdirektøren og de tre tjenestemandsansatte overklitfogder under klitdirektoratet er fastsat i den gældende tjenestemandsløvgivning.

B.

Klitdirektøren træffer afgørelse i følgende spørgsmål:

- 1) Godkendelse af de af sandflugtskommissionerne udarbejdede overslag over dæmningsarbejder, jfr. § 2, 1. pkt., i loven af 29. marts 1867.
- 2) Idømmelse af mulktter og eventuel afskedigelse for forsømmelser eller andre embedsforseelser af overklitfogder og klitfogder, jfr. § 2, 8. pkt., i loven af 29. marts 1867.
- 3) Godkendelse af indtagelse af sandflugtsarealer under offentlig fredning, jfr. § 10, stk. 2, i loven af 29. marts 1867.
- 4) Godkendelse af antagelse af klitfogder og af honorarer for ledelse og tilsyn, jfr. § 2, stk. 1 i slutningen, i loven af 11. maj 1935.
- 5) Tilladelse til kampering, anbringelse af hegn og opførelse af bygninger m. v., jfr. § 3, stk. 2, i loven af 11. maj 1935.
- 6) Overlevering til vedkommende ejer af arealer, der er fredet i henhold til loven af 11. maj 1935, jfr. dennes § 4.

C.

Sandflugtskommissionerne træffer afgørelse i følgende spørgsmål:

- 1) Beskikkelse af klitfogder, jfr. § 1, stk. 3, i loven af 29. marts 1867.
- 2) Bestemmelse om, hvilke arealer, der af sandflykten skal være undergivet offentlig tilsyn, jfr. § 3, nr. 1, i loven af 29. marts 1867.
- 3) Overlevering til ejeren af arealer, der alene er fredet efter loven af 29. marts 1867, jfr. dennes § 3, nr. 2.
- 4) Afmærkning af grænserne for sandflugtsarealer, jfr. § 3, nr. 3, i loven af 29. marts 1867.
- 5) Tilladelse vedrørende veje og stier i de fredede arealer, jfr. § 3, nr. 4, i loven af 29. marts 1867.
- 6) Bestemmelse om, hvilke arbejder der af grundejeren skal foretages på ikke-fredede sandflugtsarealer, jfr. § 3, nr. 5, i loven af 29. marts 1867.
- 7) Anvisning af klittag og marehalm til dæmningsformål fra arealer, der er overleveret grundejerne, jfr. § 3, nr. 6, i loven af 29. marts 1867.

Sandflugtskommissionerne afgiver indstilling om følgende:

- 8) Forslag til og overslag over dæmningsarbejder, jfr. § 3, nr. 7, i loven af 29. marts 1867.
- 9) Undtagelse fra fredning for havneanlæg og arealer, der naturligt hører til en allerede eksis-

terende bymæssig bebyggelse, jfr. § 1, stk. 2, i loven af 11. maj 1935.

- 10) Tilladelse til kampering, anbringelse af hegn og opførelse af bygninger m. v., jfr. § 3, stk. 2, i loven af 11. maj 1935.
- 11) Indtagelse af sandflugtsarealer under offentlig fredning, jfr. § 10, stk. 2, i loven af 29. marts 1867.

For så vidt angår de øvrige amter danner hver amtsrådsreds et sandflugtsdistrikt for sig, og amtsrådet indtræder i de foran under A og B nævnte, henholdsvis landbrugsministeren og klitdirektøren tillagte funktioner, jfr. § 13 i lov af 29. marts 1867. Amtsrådene står dog i denne henseende under tilsyn af landbrugsministeren, der efter § 16, 1. pkt., i lov af 29. marts 1867 kan pålægge klitdirektøren at gennemgå sandflugtsstrækningerne for at påse, at de behandles forsvarligt, og at der tages fornødne forholdsregler til standsning af eventuel ny sandflugt. I henhold til nævnte § 16, 2. pkt., kan ministeriet endvidere om fornødent foranstalte udførelse på amtsfondens regning af manglende arbejder til sandflugtens bekæmpelse.

Lovforslaget opretholder ikke de foran anførte delingslinier for landbrugsministerens og klitdirektørens myndighedsområder. Efter forslaget er klitdirektøren overordnet klitmyndighed i de vestjyske amter, og amtsrådene overtager den tilsvarende funktion i de øvrige amter. I denne forbindelse skal dog fremhæves lovforslagets § 16, stk. 1. hvorefter landbrugsministeren fastsætter de nærmere regler om lovens gennemførelse, og *samme paragrafs stk. 2*, hvorefter de overordnede klitmyndigheders afgørelser kan indbringes for ministeren bortset fra visse afgørelser, for hvilke overlandvæsenskommissionen er ankeinstans.

Med hensyn til lovforslagets ændringer i den foran anførte fordeling af arbejdsopgaverne efter de nu gældende love henvises til bemærkningerne nedenfor til kapitlets enkelte paragraffer. Dog bemærkes, at man ikke har fundet anledning til at opretholde den foran under litra C. 7 omhandlede hjemmel for sandflugtskommissionerne til at anvise marehalm m. v. til dæmningsformål, efter at klitvæsenet har erhvervet arealer, hvorfra disse materialer kan anvises.

Endelig bemærkes, at den i § 11 i lov af 29. marts 1867 omhandlede regel om valg af en klitmand til at repræsentere ejerne af uudsiftede sandflugtsstrækninger næppe længere vil kunne få praktisk betydning, hvorfor en tilsvarende bestemmelse ikke er optaget i lovforslaget.

Til § 11.

Vedrørende *stk. 1 og 2* henvises til bemærkningerne ovenfor.

De i *stk. 3* foreslåede bestemmelser vedrørende de overordnede klitmyndigheders kompetence kan sammenholdes således med det foran anførte, idet særligt henvises til de i indledningsbemærkningerne til nærværende kapitel anførte litra:

- a) Pålægget om udarbejdelse af overslag over hvert års dæmpningsudgifter, jfr. lovforslagets § 4, svarer til det under litra A. 1 og B. 1 anførte.
- b) Om hjemmelen til afgørelser efter § 1, *stk. 2*, om revision af fredningslinien henvises til bemærkningerne til nævnte bestemmelse, jfr. litra A. 3. Afgørelsen kan efter forslagets § 16, *stk. 3*, alene indankes for en overlandvæsenskommission.
- c) Ophævelse i henhold til lovforslagets § 2, *stk. 2*, af fredning efter forslagets § 1, *stk. 1*, *litra d eller e*, foreslås ligesom hidtil henlagt til de overordnede klitmyndigheder, jfr. foran litra B. 6.
- d) Også undtagelse fra byggeforbudet i forslagets § 5 afgøres af de overordnede klitmyndigheder, jfr. om de tidligere regler litra A. 5 og B. 5.
- e) Tilladelse i henhold til lovforslagets § 6, *stk. 1*, til kampering og anbringelse af hegn m. m. gives ligeledes fortsat af de overordnede myndigheder, jfr. foran litra B. 5.
- f) Tilladelse eller forbud i henhold til lovforslagets § 6, *stk. 2*, med hensyn til offentlig færdsel foreslås som i hidtidig praksis givet af de overordnede klitmyndigheder.
- g) Bestemmelse om inddragning af ikke-fredede arealer efter forslagets § 8 træffes som hidtil af klitdirektøren for de vestjyske amters vedkommende og af amtsrådene i de øvrige amter, jfr. foran litra B. 3. Afgørelsen kan efter lovforslagets § 16, *stk. 3*, indankes for overlandvæsenskommissionen.
- h) Bestemmelsen om, at de overordnede klitmyndigheder udøver de beføjelser, som tilkommer sandflugtskommissionen, for så vidt angår de under klitvæsenets eller vedkommende amts bestyrelse henlagte arealer, er i overensstemmelse med hidtidig praksis og begrundet i, at henholdsvis staten og amtsfonden i disse tilfælde alene bærer udgifterne til sandflugtsdæmpning, jfr. § 12 og § 13 i lov af 29. marts 1867 og § 2, *stk. 2*, i lov af 11. maj 1935, hvilken regel foreslås opretholdt ved lovforslagets § 18.
- i) Udnævnelse af overklitfogder udenfor amterne på Jyllands vestkyst foreslås som hidtil henlagt til amtsrådene, jfr. § 13, *stk. 2*, i loven af 29. marts 1867.

Til § 12.

Bestemmelsen om, at overklitfogder fører tilsyn med sandflugtsarealerne, svarer til den hidtidige regel i § 4 i lov af 29. marts 1867.

Til § 13.

I bestemmelsens *stk. 1*, der i øvrigt svarer til § 1, *stk. 2*, i lov af 29. marts 1867, er tilføjet, at de kommunale medlemmer vælges efter nyvalg til amtsråd og kommunalbestyrelser, hvilken regel i forvejen følges praktisk talt overalt. For at forebygge interessekonflikter foreslås det endvidere, at personer ansat under klitdirektoratet ikke skal kunne vælges som kommunalt medlem af en sandflugtskommission.

Det i *stk. 2* anførte vedrørende sandflugtskommissionernes afgørelser kan sammenholdes således med de hidtil gældende regler, jfr. de i de indledende bemærkninger til dette kapitel af lovforslaget anførte litra:

- a) Med hensyn til sandflugtskommissionens kompetence til at træffe afgørelse efter forslagets § 6, *stk. 3*, om indskrænkning i ejernes rådighed af hensyn til stedfindende dæmpningsarbejder henvises til bemærkningerne til nævnte paragraf.
- b) Bestemmelse i henhold til forslagets § 6, *stk. 4*, om, hvilke veje og stier der må findes på klitstrækninger, foreslås som hidtil truffet af sandflugtskommissionen, jfr. litra C. 5 foran. Kommissionens afgørelse herom kan ifølge forslagets § 16, *stk. 3*, alene indankes for vedkommende overlandvæsenskommission.
- c) Ved forslaget om, at sandflugtskommissionen træffer afgørelse efter lovforslagets § 7 om dæmpning af ikke-fredede sandflugtsstrækninger, er der ikke sket ændring i de bestående regler, jfr. foran litra C. 6.
- d) Det pålægges sandflugtskommissionerne som hidtil, jfr. foran litra C. 4, at påse, at den i lovforslagets § 3, *stk. 1*, omhandlede afmærkning af fredede arealer foretages, ligesom kommissionerne må påse, at den i *samme paragrafs stk. 2* foreslåede notering i tingbogen finder sted.
- e) Den foreslåede bestemmelse om, at sandflugtskommissionen afgiver indstilling i spørgsmål om revision af fredningslinien (forslagets § 1, *stk. 2*), om overgivelse af fredede arealer til dæmpning for ejerens bekostning (forslagets § 2, *stk. 2*), om foranstaltninger til sandflugtens dæmpning (forslagets § 4), om undtagelse fra bygningsforbudet (forslagets § 5), om færdselstilladelse og -forbud m. m. (forslagets § 6, *stk. 1 og 2*) og om inddragelse af et ikke-fredet areal (forslagets § 8) samt bistår med udarbejdelse af

overslag over dæmpningsudgifter, svarer til de under litra C. 8 og 10-11, anførte regler.

- f) Bestemmelsen om, at overklitfogden i uopsættelige tilfælde uden beslutning af sandflugtskommissionen kan iværksætte foranstaltninger til forhindring af sandflugt på ikke-fredede arealer, svarer til den gældende regel i § 10, stk. 1, 4. pkt., i lov af 29. marts 1867.

Til § 14.

Bestemmelsen svarer i alt væsentligt til reglerne i § 1, stk. 3, og § 5 i lov af 29. marts 1867. Da statskassen for den overvejende dels vedkommende afholder vederlaget til klitfogderne, foreslås antagelsen af disse henlagt til overklitfogden og ikke som tidligere til sandflugtskommissionen, jfr. ovenfor litra C. 1, med godkendelse af klitdirektøren, jfr. litra B. 4. Det forudsættes, at også afskedigelse af klitfogder kan foretages af overklitfogden.

Til § 15.

De i § 10, 1. og 2. pkt., i lov af 29. marts 1867 indeholdte regler om anmeldelse m. v. af nyopstået sandflugt foreslås ændret således, at underretning skal gives til kommunalbestyrelsen mod nu sognefogden, og således at kommunalbestyrelsen efter en undersøgelse af forholdet afgiver indberetning til vedkommende overordnede klitmyndighed.

Til kapitel V. Almindelige bestemmelser.

Kapitlet indeholder regler om administrativ fastsættelse af gennemførelsesbestemmelser og om anke (§ 16), om afholdelse og fordeling af udgifter (§§ 17-18), om overtrædelser (§ 19) samt om ophævelse af ældre lovgivning.

Til § 16.

Medens der i de gældende love om sandflugtens dæmpning m. v. er fastsat ret udførlige regler om klitmyndighedernes varetagelse af deres hverv, bekendtgørelse af fredningsliniens fastsættelse, dæmpningsarbejdernes udførelse, adkomstberigtigelser m. v., har man anset det for mere hensigtsmæssigt, at de nærmere forskrifter for klitmyndighedernes virksomhed fastsættes administrativt af landbrugsministeren.

Ifølge § 7, stk. 2, i lov af 29. marts 1867 og § 1, stk. 2, i lov af 11. maj 1935 kan følgende spørgsmål indannes for en overlandvæsenskommission, jfr. lov nr. 213 af 31. marts 1949 om landvæsensretter:

- 1) Hvilke strækninger, der skal være undergivet tilsyn og fredning efter lov af 29. marts 1867.
- 2) Hvilke veje og stier, der er tilladt i de fredede strækninger.

Endvidere skal landbrugsministeren i visse tilfælde, inden han træffer endelig afgørelse i spørgsmål om undtagelse af større under havneanlæg eller eksisterende bymæssig bebyggelse hørende arealer fra den ved lov af 11. maj 1935 gennemførte fredning af strandbred og havklit, forelægge vedkommende overlandvæsenskommission sagen.

Ved de i *stk. 2 og 3* foreslåede bestemmelser ændres appelreglerne således, at klitmyndighedernes afgørelser kan indannes for overlandvæsenskommissionen i følgende tilfælde:

- a) Klitdirektørens afgørelse i forbindelse med fredningsliniens revision i henhold til forslaget § 1, *stk. 2*.
- b) Sandflugtskommissionens bestemmelse om, hvilke veje og stier der må findes på klit- og sandflugtsstrækninger, jfr. forslaget § 6, *stk. 4*.
- c) De overordnede klitmyndigheders inddragelse af et areal under fredning i tilfælde, hvor ejeren ikke har opfyldt de givne pålæg til sandflugtens bekæmpelse, jfr. forslaget § 8.

I øvrigt fastslås det, at alle andre af de overordnede klitmyndigheder truffne afgørelser kan indbringes for landbrugsministeren. Derimod kan sandflugtskommissionerne fastsætte forbud eller indskrænkning vedrørende arealernes benyttelse (forslagets § 6, *stk. 3*), og pålægge ejerne af ikke-fredede sandflugtsstrækninger at udføre arbejder til afværgelse af sandflugt eller om fornødent selv lade disse arbejder udføre (forslagets § 7), uden at disse spørgsmål kan indbringes hverken for landbrugsministeren eller vedkommende overlandvæsenskommission, jfr. forslaget § 13, *stk. 2*, sammenholdt med § 11, *stk. 3*, og § 16, *stk. 2-3*.

Til § 17.

Efter at det ved § 2, stk. 1, i lov af 11. maj 1935 er bestemt, at vederlag for ledelse og tilsyn til de sognekommunale medlemmer af sandflugtskommissioner samt til klitfogderne — i modsætning til tidligere efter §§ 5 og 6 i lov af 29. marts 1867 — medregnes i de samlede dæmpningsudgifter, hvoraf statskassen afholder $\frac{2}{3}$, jfr. lovforslagets § 13, har man fundet det naturligt at foreslå, at landbrugsministeren efter forhandling med finansministeren fastsætter nærmere regler om disse vederlag.

Ved *stk. 2* foreslås de i nævnte § 6 samt i § 13, stk. 2, i lov af 29. marts 1867 indeholdte regler om fastsættelse og udredelse af vederlag m. v. til de af amtsrådene beskikkede overklitfogder og medlemmer af sandflugtskommissioner opretholdt.

Til § 18.

De til lovens gennemførelse fornødne midler af statskassen foreslås i *stk. 1 og 2* bevilget på de årlige finanslove.

Efter § 8 i lov af 29. marts 1867 fordeles udgifterne ved sandflugtens dæmpning i de vestjyske amter således:

Den pågældende kommune udreder forskudsvis alle udgifter og får heraf refunderet af statskassen $\frac{1}{2}$ af overslagets udgifter og af amtsfonden $\frac{1}{6}$ ligeledes af overslagets udgifter. Af resten af udgifterne, der kan være større eller mindre end overslagsbeløbet, pålignes halvdelen ejerne af sandflugtsstrækningerne efter disses areal, medens den resterende halvdel afholdes af kommunekassen. Det bemærkes, at kommunerne i vidt omfang har undladt at opkræve lodsejernes andel efter § 8 i lov af 29. marts 1867, således at denne del af udgiften er afholdt over kommunens almindelige regnskab.

For så vidt angår de efter § 1 i lov af 11. maj 1935 fredede arealer, der omfatter ca. $\frac{2}{3}$ af de på Vestkysten værende fredede sandflugtsstrækninger, er fordelingen dog ændret ved § 2 i nævnte lov, idet statskassen afholder $\frac{2}{3}$, amtsfonden $\frac{1}{6}$ og vedkommende kommune $\frac{1}{6}$ af udgifterne, således at statskassen — bortset fra eventuelle mer- eller mindreudgifter i forhold til overslaget — har overtaget den del af udgifterne, der efter bestemmelsen i lov af 29. marts 1867 skulle pålignes ejerne af sandflugtsstrækninger.

Ved *stk. 2* foreslås den i § 2 i lov af 11. maj 1935 fastsatte fordeling af udgifterne mellem statskassen, vedkommende amtsfond og kommunen anvendt på udgifter på samtlige fredede arealer, bortset fra de staten, d. v. s. særligt de landbrugsministeriet (klitdirektoratet), forsvarsministeriet og ministeriet for offentlige arbejder (vandbygningsvæsenet) tilhørende arealer, hvor staten som hidtil bør afholde samtlige udgifter ved dæmpningen, jfr. § 2, *stk. 2*, i lov af 11. maj 1935.

Stk. 3 opretholder den ved § 13 i lov af 29. marts 1867 fastsatte regel, hvorefter amtsfonden udenfor Vestkyst-amterne overtager den del af udgifterne, der efter nævnte lovs § 8 i de vestjyske amter afholdes af statskassen. Det foreslås dog, at amtsfonden, mod hidtil kommunerne, skal udrede de nødvendige beløb forskudsvis, og refusionsbeløbene foreslås refunderet efter de faktiske udgifter og ikke efter overslagssummerne, ligesom det også foreslås, at udligning på sandflugtsstrækningernes ejere af halvdelen af kommunernes tilsvær bortfalder. Det forudsættes herved, at landbrugsministeriet i særlige tilfælde med godkendelse af bevillingsmyndighederne kan yde tilskud til amter, for hvilke udgifterne til sandflugtens dæmp-

ning måtte blive ekstraordinært store og ikke modsvares af indtægter, hidrørende fra f. eks. hugst eller parkeringsafgifter o. lign. fra de amtet tilhørende, som sandflugtsstrækninger erhvervede arealer; men da der ikke i praksis har vist sig behov for at benytte den herom gældende regel i § 14, sidste *stk.*, i lov af 29. marts 1867, har man ikke fundet anledning til at optage en særlig bestemmelse herom i lovforslaget.

Til § 19.

Efter § 17 i lov af 29. marts 1867, hvis sidste punktum er ændret ved § 3, jfr. § 5, i lov af 11. maj 1935, kan der pålægges bødestraf for fjernelse af træer eller planter, som tjener til sandflugtens dæmpning, samt for overtrædelse af forbudet mod byggeri, kampering og anbringelse af hegn m. v., i hvilke tilfælde de ulovligt anbragte indretninger kan forlanges fjernet under anvendelse af tvangsbøder.

Reglerne om straf for uberettiget færdsel i fredede klitter efter § 18 i lov af 29. marts 1867 er ophævet ved lov nr. 107 af 31. marts 1953 om mark- og vejfred, jfr. bemærkningerne foran til § 6, *stk. 2*.

Ifølge § 10 i lov af 29. marts 1867 straffes undladelse af anmeldelse af nyopstået sandflugt i en kommune, hvor sandflugtskommissionen ikke tidligere har været i virksomhed, ligeledes med bøde.

Disse regler foreslås dels opretholdt og for så vidt angår reglerne om straf for uberettiget færdsel på ny indført i sandflugtslovgivningen, idet overtrædelse af samtlige forbudsbestemmelser i §§ 5-6 og § 15 samt forbud meddelt i medfør af § 6, *stk. 2 eller 3*, og undladelse af at efterkomme påbud i henhold til § 6, *stk. 4*, eller pålæg om indskrænkninger i brugen af et areal efter § 7, *stk. 1*, foreslås inddraget under straffebestemmelsen. Man har dog ikke fundet det nødvendigt at give hjemmel for anvendelse af tvangsbøder, medens der udtrykkeligt er anført straffehjemmel for forsætlig fjernelse eller beskadigelse af fredningsmærker, idet der i praksis er forekommet tvivl om anvendelse af straffelovens § 179 på fjernelse af fredningsmærker.

Til § 20.

Ved denne bestemmelse foreslås bl. a. hele den tidligere lovgivning om sandflugt og tilplantning af klitter m. v. ophævet.

Efter at jagtretten på de fredede strækninger, således som allerede sket for de efter lov af 11. maj 1935 fredede arealer, som helhed foreslås overladt grundejerne, foreslås endvidere § 1, *stk. 4, 2. pkt.*, i jagtloven ophævet. Da reglerne om straf for uberettiget færdsel i fredklit på ny er indført i sandflugtslovgivningen, jfr. bemærkningerne til § 19, foreslås endelig § 17, *stk. 2*, i mark- og vejfredsloven ophævet.